

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
W POWIECIE STAROGARDZKIM
NA LATA 2021 – 2027

Opracowanie:

POWIATOWE CENTRUM
POMOCY RODZINIE
w Starogardzie Gdańskim

SIERPIEŃ 2021

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
2. Diagnoza sytuacji społecznej i prognoza zmian	5
2.1. Charakterystyka ludności powiatu	5
2.2. Problemy społeczne	10
2.2.1. Ubóstwo	11
2.2.2. Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba ..	14
2.2.3. Bezrobocie	19
2.2.4. Inne obszary problemów społecznych	22
2.3. Analiza SWOT	26
3. Cele strategiczne i priorytetowe kierunki działań.....	28
4. Sposób realizacji oraz ramy finansowe	31
5. Monitoring i ewaluacja	33

1. Wprowadzenie

Strategia rozwiązywania problemów społecznych zwana dalej Strategią, jest kluczowym i podstawowym dokumentem strategicznym pomocy społecznej organizowanej przez powiat starogardzki. Obowiązek przyjęcia i realizowania strategii wynika z ustawy z 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. W art. 19 ust. 1 powyższa ustawa wskazuje, że do zadań własnych powiatu należy „opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami”. Jak wskazują powyższe przepisy Strategię tworzą elementy jak:

- diagnoza sytuacji społecznej,
- prognozę zmian,
- cele strategiczne,
- kierunki niezbędnych działań,
- sposób realizacji oraz ramy finansowe,
- wskaźniki realizacji zadań.¹

Strategia stanowi dokument nadrzędny, a jej zadaniem jest ujednoczenie kierunków działań realizowanych w sferze polityki społecznej należącej do kompetencji samorządu powiatowego. Zakres Strategii obejmuje politykę społeczną jako przyjęty i realizowany przez władzę publiczną i organizacje pozarządowe zespół długofalowych działań na rzecz zaspokajania potrzeb i rozwiązywania problemów społecznych. Na poziomie władz powiatowych polega ona na profesjonalnym diagnozowaniu problemów społecznych, opracowywaniu i wdrażaniu optymalnych form pomocy, uwzględniając z jednej strony wykonywanie zadań zleczanych przez instytucje na szczeblu centralnym i wojewódzkim, z drugiej zaś specyfikę lokalnej społeczności i problemów społecznych, które jej dotyczą. Opracowanie Strategii umożliwi inicjowanie i wdrażanie różnorodnych rozwiązań mających na celu poprawę sytuacji życiowej osób i grup społecznych wymagających okresowego i długofalowego wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i pomocy w rozwiązywaniu

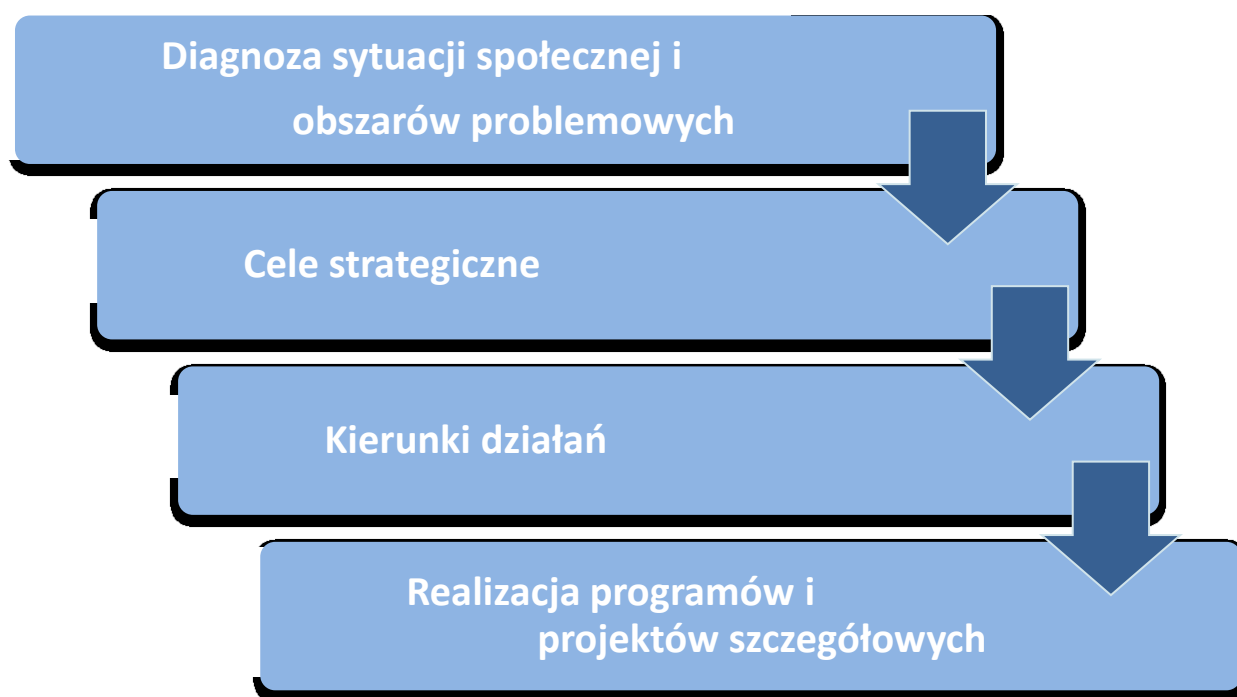
¹ ustawa o pomocy społecznej (Dz.U. 2020, poz. 1876 ze zm.);

problemów społecznych.

Integralną częścią Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych są programy, które w odpowiedzi na cele Strategii oraz zdiagnozowane problemy społeczne powiatu starogardzkiego, będą swoistymi aktami wykonawczymi kluczowych celów oraz priorytetowych kierunków działań.

Realizacja strategicznych założeń wskazanych w dokumencie w szczególności ma wzmocnić aktywność oraz system wsparcia osób i rodzin, które podejmują wysiłki mające na celu polepszeniu swojej sytuacji. Działania polityki społecznej odnoszą się w szczególności do podmiotów działających w obszarach polityki oświatowej, ochrony zdrowia, zatrudnienia, zabezpieczenia społecznego, pomocy i integracji społecznej, profilaktyki i niwelowania zjawisk patologii społecznej.

Zakłada się opracowanie i realizację Strategii w oparciu o poniższy schemat:

Przyjęcie Strategii jest powinnością władz powiatu, które z mocy prawa realizują zadania lokalnej polityki społecznej. Nie można jednak pominąć faktu, że podstawowym warunkiem wdrażania Strategii jest dobra współpraca samorządów, instytucji i organizacji pozarządowych włączających się w działania na rzecz rozwiązywania problemów społecznych występujących na terenie powiatu. Założono, że cele Strategii będą realizowane

do 2027 roku, co nie oznacza że jest to dokument zamknięty. Strategię można, a nawet wydaje się konieczne jej modyfikowanie pod wpływem zmieniających się warunków, szczególnie w czasach występowania zagrożenia epidemiologicznego. Działania związane z zarządzaniem Strategią zostały powierzone Powiatowemu Centrum Pomocy Rodzinie w Starogardzie Gdańskim, które z mocy prawa jest zobowiązane do opracowania i realizacji celów Strategii. Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem programowym wskazującym ogólne kierunki działań instytucji i organizacji powiatu starogardzkiego w zakresie poprawy sytuacji mieszkańców, zaliczanych do grup szczególnego ryzyka zagrożenia zjawiskiem wykluczenia społecznego.

2. Diagnoza sytuacji społecznej i prognoza zmian

Wnikliwa diagnoza stanowi podstawę dobrze zaplanowanych działań. W części diagnostycznej dokonano charakterystyki ludności zamieszkującej powiat starogardzki, zbadano występowanie problemów społecznych zweryfikowanych w oparciu o dane dotyczące powodów korzystania z pomocy udzielanej w środowisku lokalnym. Na tej podstawie sporządzono analizę szczegółową występujących problemów oraz ustalono tendencje stanowiące prognozę zmian oraz analizę SWOT, które wskazują obszary i kierunki działań strategicznych mających na celu rozwiązywanie problemów społecznych powiatu.

2.1. Charakterystyka mieszkańców powiatu

Powiat starogardzki w 2019 roku liczył 128186 mieszkańców zamieszkujących w 13 Gminach, w tym 9 gminach wiejskich, 2 gminach miejsko-wiejskich oraz 2 gminach miejskich. Najbardziej zaludnionymi gminami w powiecie starogardzkim są: gmina miejska Starogard Gdański (37,2%), gmina wiejska Starogard Gdański (13%), gmina miejsko-wiejska Skarszewy (11,6%) oraz gmina wiejska Zblewo (9,2%). W pozostałych gminach powiatu starogardzkiego zamieszkuje poniżej 10 tysięcy mieszkańców, a najmniej ludności (poniżej 3 tysięcy) jest w gminach: wiejskiej Osiek (1,9%) oraz wiejskiej Osieczna (2,3%). Naturalną kwestią jest, iż w gminach wykazujących największą liczbę ludności problemy społeczne występują w większym

Tabela 1. Ludność powiatu starogardzkiego w 2019 r. wg. podziału na gminy.

Gmina	2019
Miejska Starogard Gdański	47671
Wiejska Starogard Gdański	16713
Miejsko-wiejska Skarszewy	14924
Wiejska Zblewo	11832
Wiejska Lubichowo	6646
Wiejska Kaliska	5401
Wiejska Smętowo Graniczne	5185
Wiejska Skórcz	4592
Miejska Skórcz	3623
Wiejska Bobowo	3202
Miejsko-wiejska Czarna Woda	3141
Wiejska Osieczna	2880
Wiejska Osiek	2376
SUMA	128186

Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

wymiarze. Jednak uwagę należy zwrócić na różnice w dostępie do infrastruktury usług społecznych, która jest lepiej rozwinięta w większych aglomeracjach, a mieszkańcy osiedleni w południowych i zachodnich częściach powiatu z jednej strony są najbardziej oddaleni od największej aglomeracji miejskiej w powiecie, natomiast z racji położenia głównych szlaków komunikacyjnych (autostrada A1, droga krajowa nr 22, linia kolejowa) mają dostęp do usług społecznych świadczonych poza terenem powiatu. Istnieje jednak ryzyko marginalizacji mieszkańców mniej zaludnionych gmin oddalonych od większych aglomeracji.

WYZWANIA

1. Zróżnicowany dostęp mieszkańców powiatu do oferty usług społecznych.
2. Koordynacja świadczenia usług społecznych dla mieszkańców.
3. Zaangażowanie mieszkańców w działanie na rzecz lokalnej społeczności.

Jak pokazuje Tabela 2 tendencja w demografii mieszkańców powiatu jest rosnąca i biorąc pod uwagę stosunek roku 2009 do roku 2019 ich liczba zwiększyła się o 3,3%. Według płci ludność powiatu dzieliła się stosunkiem 50,7% kobiety i 49,3% mężczyźni. Tereny miejskie zamieszkiwało 47,6% ludności, gdzie w obszarach wiejskich osiedlonych było 52,4% mieszkańców. W tym przypadku skala wzrostu w okresie 2009-2019 r. pokazuje 4,4% wzrostu liczby mieszkańców wsi oraz 2,8% spadek mieszkańców miast. Ludność powiatu w podziale na kryteria wiekowe w 2019 r. dzieliła się w następujący sposób. Do grupy mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym tj. 17 lat i mniej należało 20,6% osób. Grupa w wieku 18-59 lat dla kobiet oraz od 18-64 lata dla mężczyzn, stanowiąca wiek produkcyjny stanowiła 61,2% osób.

Tabela 2. Ludność powiatu starogardzkiego w latach wg. wieku, płci i miejsca zamieszkania.

Kategoria / Rok	2009	2012	2014	2016	2019	Tendencja
Ogółem	124056	127097	127297	127502	128186	+3,3 %
Miasto	X	62821	61800	61701	61075	-2,8 %
Wieś	X	64276	65497	65801	67111	+4,4%
Kobiety	62980	64476	64605	64682	64982	+3,2%
Mężczyźni	61076	62621	62692	62820	63204	+3,5%
Wiek przedprodukcyjny	27874	27558	26958	26386	26388	-5,3%
Wiek produkcyjny	79410	81439	80776	80042	78464	-1,2%
Wiek poprodukcyjny	16772	18100	19563	21074	23334	+39,1%

Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

18,2% mieszkańców powiatu reprezentowało grupę osób w wieku w wieku poprodukcyjnym od 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Statystyka z Tabeli 2 w tym przypadku pokazuje dwie wartości ujemne: spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (o 5,3%) oraz spadek liczby osób w wieku produkcyjnym (o 1,2%). Bardzo znaczący wzrost liczby osób nastąpił w poprodukcyjnej grupie wiekowej (o 39,1%).

Pomimo rosnącej liczby mieszkańców powiat starogardzki dotyka problem starzenia się społeczeństwa. Szacuje się, że udział osób starych będzie rosł, w związku z tym w

najbliższych latach wyzwaniem dla pomocy społecznej w powiecie powinno być zabezpieczenie potrzeb tych osób.

W sytuacji, w której jednostki zostają, z różnych przyczyn, pozbawione możliwości pełnego uczestniczenia w życiu społecznym pojawia się zagrożenie wykluczeniem społecznym lub marginalizacji. Jest to związane z brakiem umiejętności korzystania z istniejących możliwości i przysługujących uprawnień, brakiem świadomości ich istnienia lub brakiem dostępu do dóbr, które sprawiają, że pełne uczestnictwo w życiu społecznym jest realne.²

Mieszkańcy powiatu w momencie pojawienia się w ich życiu problemu, z którym nie mogą sobie poradzić, szukają pomocy. Pomoc, jaką mogą uzyskać pochodzi od rodziny, przyjaciół, sąsiadów, a w przypadku braku możliwości samodzielnego rozwiązania problemu, pomocy wśród instytucji, organizacji pozarządowych i innych podmiotów tworzących ofertę usług społecznych. Ważną rolę odgrywa możliwie łatwy dostęp oraz odpowiedni zakres usług społecznych, dopasowany do problemu, który dotyka osobę samotną lub całą rodzinę.

Podstawową komórką społeczną występującą w środowisku lokalnym zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej jest gospodarstwo domowe, które może stanowić osoba samotna, rodzina oraz wspólnie gospodarujące osoby niespokrewnione. Najnowsze dane wskazują, iż przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym korzystającym ze środowiskowej pomocy społecznej w 2018 roku wynosiła 2,44.³

Tabela 3. Liczba beneficjentów korzystających z świadczeń pomocy społecznej na terenie powiatu starogardzkiego w latach.

Kategoria / Rok	2016	2017	2018	2019	2020	Tendencja
Liczba gospodarstw domowych korzystających z świadczeń pomocy społecznej	4296	3606	3292	3117	2761	-35,7%
Liczba osób korzystających z świadczeń pomocy społecznej	11937	9193	8169	7457	5589	-53,2%

Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu.

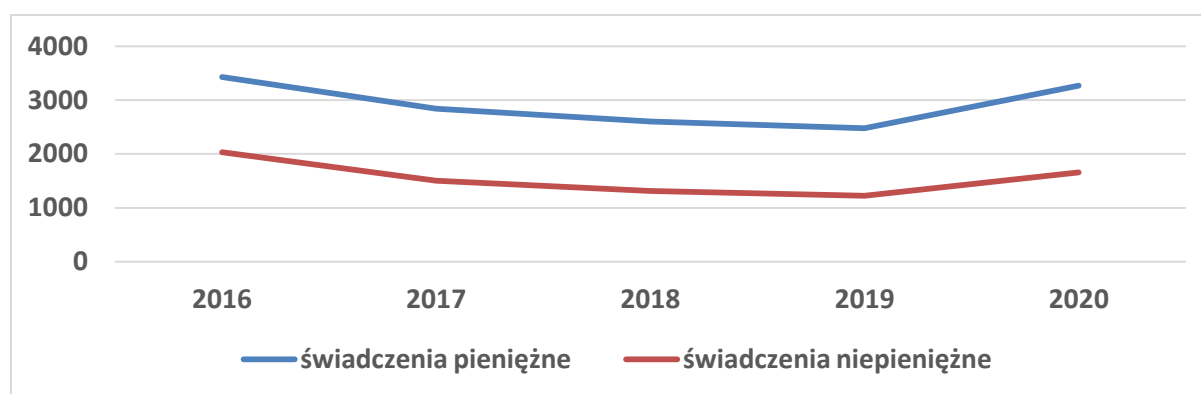
² „System pomocy rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym w Polsce”. Ekspertyza przygotowana w ramach projektu „EAPN Polska – razem na rzecz Europy Socjalnej”;

³ dane statystyczne GUS;

W środowisku lokalnym pomoc instytucjonalną świadczą w szczególności ośrodki pomocy społecznej, realizujące zadania gminy w zakresie pomocy społecznej. Tabela 3 pokazuje, iż liczba rodzin i osób korzystających z środowiskowej pomocy społecznej spada i biorąc pod uwagę dane z roku 2016 w stosunku 2020 roku z tego typu pomocy skorzystało o 1535 gospodarstw mniej, a w przypadku liczby osób było to 6348 mieszkańców mniej.

Pomoc udzielana przez te instytucje dzieli się na świadczenia pieniężne polegające na pomocy finansowej potrzebnej dla funkcjonowania danego gospodarstwa domowego, a także świadczenia niepieniężne, na które składają się usługi społeczne oraz pokrywanie kosztów ubezpieczeń społecznych i pomoc rzeczowa. Od 2016 r. na terenie powiatu starogardzkiego

Wykres 1. Charakterystyka udzielanych świadczeń pomocy społecznej w latach.

Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu.

regularnie spada liczba udzielanych świadczeń z pomocy społecznej udzielanej w środowisku lokalnym, aż do roku 2020 w którym nastąpił wyraźny wzrost udzielania tego typu wsparcia. Tendencja jest taka sama w przypadku świadczeń pomocy społecznej udzielanych w formie pieniężnej i niepieniężnej. Taki efekt można przypisać występowaniu na terenie powiatu wirusa Covid-19, które spowodowało wzrost zapotrzebowania na świadczenia z pomocy społecznej. Sprostanie nowym dla systemu pomocy społecznej zagrożeniom, wywołanym wirusem i ograniczonymi możliwościami zagrożonych chorobą mieszkańców w dostępie do usług, często podstawowych i niezbędnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb, jak zakupy żywności czy niezbędnych lekarstw.

Obecnie nie ma danych statystycznych o ilości osób zamieszkujących powiat starogardzki w związku z wykonywaną pracą. Na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Starogardzie Gdańskim w 2020 r. wydano 4711 dokumentów legalizujących pracę

osób z innego kraju na terenie powiatu. Oznacza to, że wyraźna część ludności zamieszkującej powiat starogardzki to obcokrajowcy tj. osoby wywodzące się z innych kręgów kulturowych, którym regulacje dotyczące korzystania z pomocy środowiskowej nie są jeszcze ustrukturyzowane. Co za tym takie osoby często nie mają możliwości skorzystania z systemu wsparcia oferowanej przez instytucje publiczne. Nie mniej należy stwarzać wszystkim mieszkańcom warunki do pełnoprawnego uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i integrowania się społeczeństwa, biorąc pod uwagę podmiotowość wszystkich jego członków.

WYZWANIA

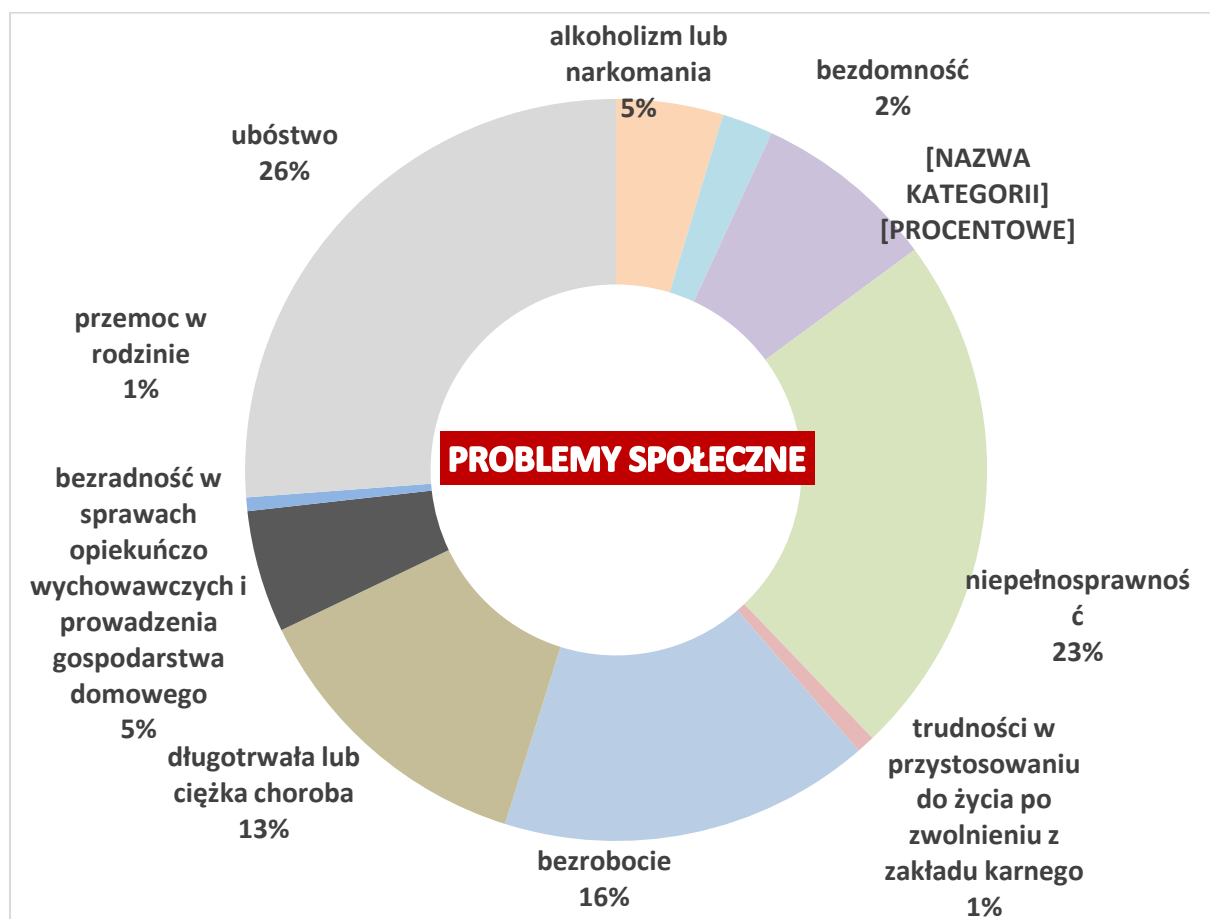
1. Występowanie chorób zakaźnych występujących w skali regionu lub globalnie.
2. Liczba osób korzystających z świadczeń pomocy społecznej.
3. Rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym.
4. Zindywidualizowane potrzeby i oczekiwania mieszkańców w zakresie oferty usług społecznych.
5. Ograniczenia zasobów podmiotów realizujących usługi społeczne.
6. Integracja cudzoziemców w środowisku lokalnym.

2.2. Problemy społeczne

Problemy społeczne wynikają z braku umiejętności, zasobów lub dostępu do usług niezbędnych do zaspokojenia potrzeb mieszkańców powiatu umożliwiającym im samodzielne funkcjonowanie w środowisku lokalnym oraz pełną integrację w życiu społecznym. Najbliższą środowiska lokalnego instytucją, która ma za zadanie udzielanie pomocy mieszkańcom są Ośrodki Pomocy Społecznej. Ośrodki z ramienia samorządów gminnych wykonują główne zadania polityki społecznej na tym szczeblu administracyjnym. W takich jednostkach organizacyjnych udziela się pomocy środowiskowej i finansowej, w szczególności w momencie kiedy osoba lub rodzina nie jest w stanie samodzielnie przezwyciężyć stojących przed nią trudności. To na podstawie danych o powodach

korzystania z takiej pomocy na szczeblu gminnym określone zostaną problemy społeczne na potrzeby opracowania Strategii.

Wykres 2. Problemy społeczne mieszkańców powiatu starogardzkiego w 2020 r.

Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu.

Z powyższego wykresu wynika, że w 2019 roku z najczęstszych powodów korzystania z pomocy środowiskowej jest ubóstwo (1370 rodzin), niepełnosprawność (1202 rodziny), długotrwała lub ciężka choroba (683 rodziny), oraz bezrobocie (847 rodzin). W mniejszym zakresie występują potrzeba ochrony macierzyństwa (419 rodzin), bezzadność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (279 rodzin), alkoholizm oraz narkomania (244 rodzin), bezzadność (116 rodzin), przemoc w rodzinie (31 rodzin) oraz trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego (42 rodziny).

2.2.1. Ubóstwo

Ubóstwo, w najogólniejszym sensie to niemożność osiągnięcia minimalnego standardu życiowego, któremu towarzyszy stan niedostatku materialnego, uniemożliwiający zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, z ciągiem wynikających z tego tytułu konsekwencji. Najbardziej znanym i najczęściej stosowanym rozróżnieniem poszczególnych granic ubóstwa jest podział stosowany w instytucjach zajmujących się realnym pomiarem skali i zakresu tego zjawiska, takich jak Główny Urząd Statystyczny, a także Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Na tej podstawie przyjęto kryterium ubóstwa obowiązujące zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, która określa granice dochodu uprawniającą do korzystania z świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej tj. próg interwencji socjalnej. Na dzień dzisiejszy jest to dochód w wysokości 701 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 528 zł dla osoby w rodzinie.

Tabela 4. Skala występowania problemu ubóstwa na terenie powiatu w latach.

Kategoria / Rok	2016	2017	2018	2019	2020	Tendencja
Ilość gospodarstw domowych, którym przyznano pomoc w ramach pomocy społecznej świadczonej w środowisku lokalnym z powodu ubóstwa	1351	2393	1935	1672	1370	+1,4%
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego w wieku poprodukcyjnym	240	222	169	113	X	-52,9%
w wieku produkcyjnym	4251	3107	2648	2376	X	-44,1%
w wieku przedprodukcyjnym	2821	1902	1738	1536	X	-45,6%

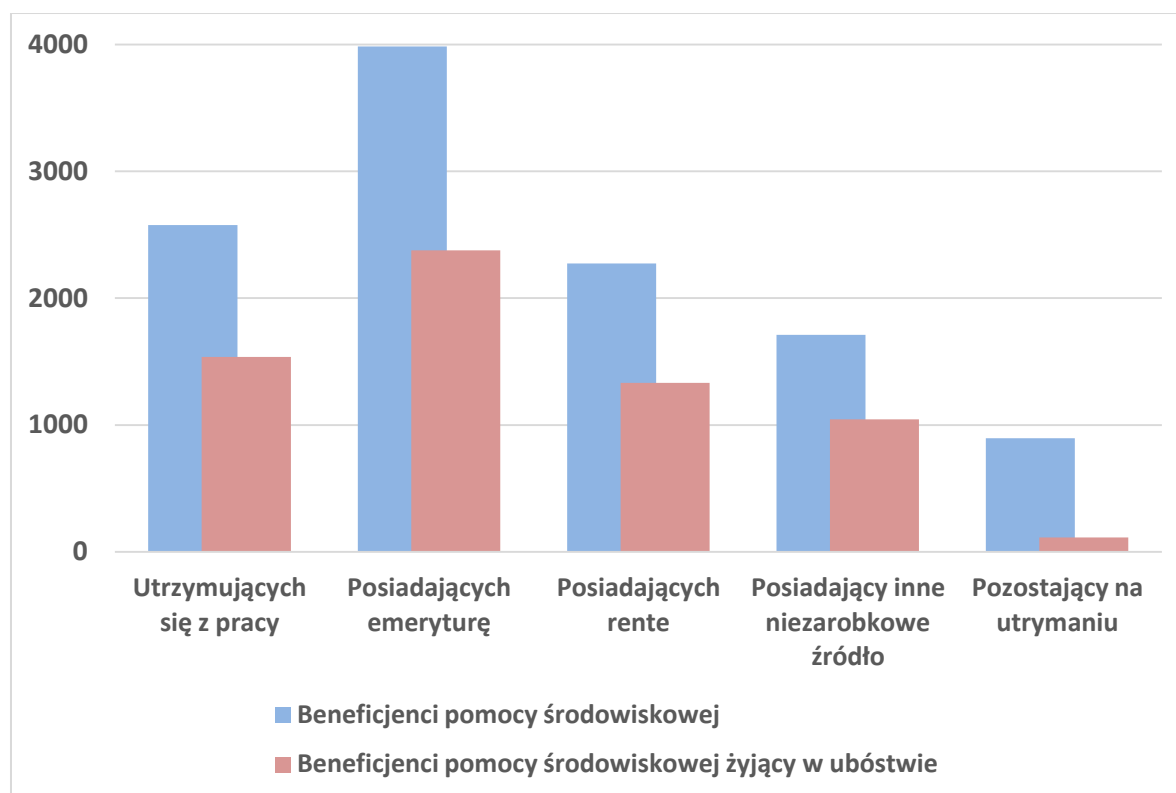
Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu.

W okresie od 2016 do 2020 roku liczba gospodarstw domowych, których dotyka ubóstwo była największa w 2017 roku, po czym regularnie spadała do roku 2020, kiedy była niewiele wyższa, niż w roku 2016. Jak pokazuje Tabela 7 w 2019 roku wśród wszystkich osób będących odbiorcami środowiskowej pomocy społecznej z powodu ubóstwa w wieku przedprodukcyjnym stanowiło 38,2%. Wiek produkcyjny stanowiło 59% wszystkich

beneficjentów publicznej pomocy społecznej udzielanej w środowisku. Ludność powiatu która skorzystała z udzielanych środowiskowej pomocy społecznej w wieku poprodukcyjnym stanowiła 2,8% wszystkich beneficjentów pomocy społecznej.

Ciekawą statystykę ukazuje porównanie osób korzystających z środowiskowej pomocy społecznej w podziale na źródła dochodu z jakiego utrzymują swoje gospodarstwa domowe. Wykres 3 pokazuje, iż w gospodarstwach domowych, gdzie udzielana jest środowiskowa pomoc społeczna najwięcej osób wykazuje emeryturę, pracę lub rentę jednego z członków rodziny, jako główne źródło utrzymania. Z danych wynika, że rodziny gdzie głównym źródłem utrzymania jest praca zarobkowa nie mają możliwości zaspokojenia potrzeb rodziny bez korzystania z środowiskowej pomocy społecznej. Osoby starsze i schorowane z otrzymywanych stałych świadczeń emerytalno-rentowych muszą utrzymywać kolejne pokolenia swojej rodziny.

Wykres 3. Główne źródła utrzymania mieszkańców powiatu korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2019 roku.

Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dominującym powodem przyznania świadczeń z pomocy społecznej jest ubóstwo, chociaż natężenie tego zjawiska w ostatnich latach zdecydowanie spadło ze względu na niskie bezrobocie, wzrost płac i dodatkowe świadczenia rodzinne (Program 500+).

Wykluczenie społeczne najczęściej związane jest z występowaniem ubóstwa, nie są to jednak pojęcia tożsame. Ubóstwo nie musi determinować wykluczenia społecznego, a wykluczenie społeczne nie zawsze wiąże się z ubóstwem. Ubóstwo jednostki zwiększa jednak ryzyko, że będzie ona marginalizowana. Jednocześnie zarówno ubóstwo jak i wykluczenie społeczne nierzadko ma źródło w innych problemach osoby lub jej rodziny.⁴

WYZWANIA

1. Utrzymująca się liczba rodzin, które dotyka zjawisko ubóstwa.
2. Poziom kompetencji i umiejętności mieszkańców zagrożonych zjawiskiem ubóstwa, szczególnie w wieku produkcyjnym.
3. Ograniczenia w dostępie do oferty usług rozwijających kompetencje społeczne z powodu ubóstwa, dotyczący szczególnie dzieci.

2.2.2. Niepełnosprawność oraz długotrwałe lub ciężkie choroby

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w art. 1 definiuje osobę niepełnosprawną jako taką, której stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wykonywanie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej. Ostatnie dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku i wskazują, że liczba osób niepełnosprawnych w powiecie starogardzkim wynosiła 14677 osób niepełnosprawnych, co stanowiło 11,6 % ogółu mieszkańców powiatu. Według danych z powyższego spisu wynika również, iż w 2011 roku 3,2 % wśród grupy mieszkańców powiatu w wieku przedprodukcyjnym stanowiły osoby niepełnosprawne, w grupie będącej w wieku produkcyjnym 9,9 % stanowiły osoby niepełnosprawne oraz 33,2 % ogółu w grupie wieku poprodukcyjnym. Niepełnosprawność

⁴ „System pomocy rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym w Polsce”. Ekspertyza przygotowana w ramach projektu „EAPN Polska – razem na rzecz Europy Socjalnej”.

pojawia się często na skutek długotrwałych lub ciężkich chorób występujących wśród mieszkańców jednak często te problemy występują jednocześnie lub są ze sobą powiązane i wspólnie mają wpływ na sprawność człowieka. Jak pokazuje Tabela 5 w badanym okresie liczba gospodarstw domowych korzystających z środowiskowej pomocy społecznej podając jako powód długotrwałą lub ciężką chorobę jest taka sama w roku 2020 jak w roku 2016. W przypadku niepełnosprawności odnotowano w roku 2020 ponad 30% wzrost liczby rodzin korzystających z pomocy w porównaniu z rokiem 2016. Mając na uwadze występowanie Covid-19 w 2020 r. i wszelkie ograniczenia z tym związane wliczając dostęp z usług społecznych przez schorowanych i niepełnosprawnych mieszkańców powiatu oraz spore wahania w tej statystyce w latach 2017-2019, można przyjąć że skala zjawiska jest niewątpliwie większa.

Tabela 5. Skala występowania problemu niepełnosprawności oraz długotrwałych lub ciężkich chorób na terenie powiatu w latach.

Kategoria / Rok	2016	2017	2018	2019	2020	Tendencja
Ilość gospodarstw domowych, którym przyznano pomoc w ramach pomocy społecznej świadczonej w środowisku lokalnym z powodu niepełnosprawności	922	1772	1595	1672	1202	+30,4%
z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	683	1238	1258	1163	683	0,00

Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu.

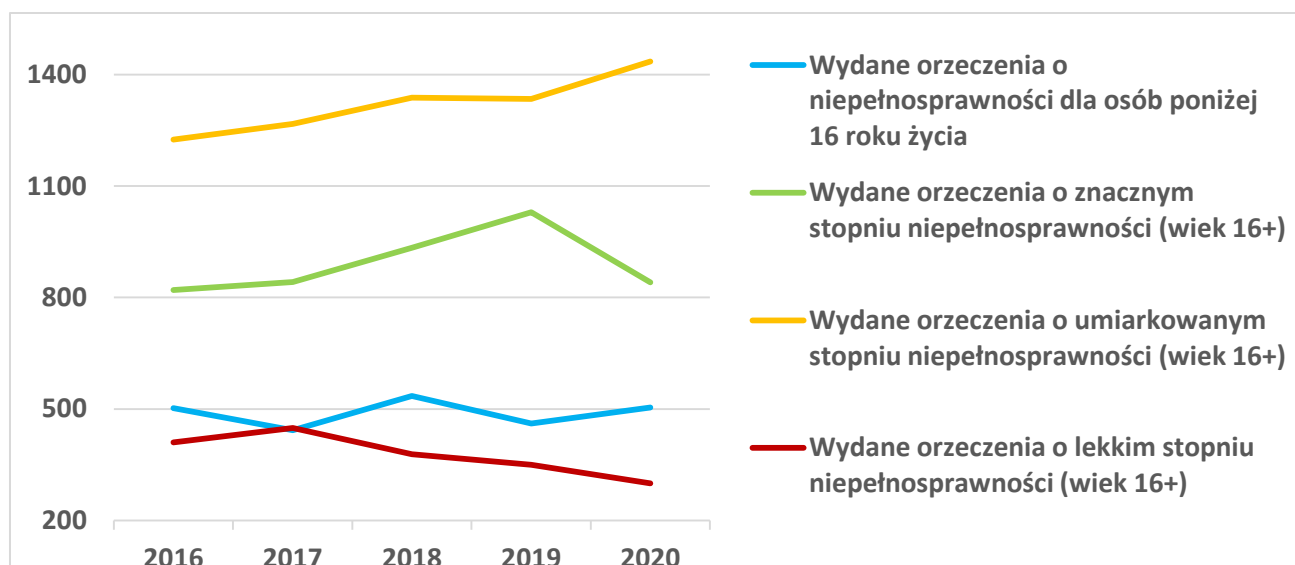
Sprawność człowieka określamy jako zdolność jego organizmu lub jego poszczególnych układów do wypełniania właściwych im funkcji, zdolność do samodzielnego organizowania własnego działania w związku z stanem psychicznym oraz możliwości udziału w życiu społecznym, określaną jako sprawność społeczną. Mieszkańcy powiatu starogardzkiego, którym ich dysfunkcje ograniczają samodzielne funkcjonowanie, w celu uzyskania orzeczenia o występowaniu niepełnosprawności zwracają się o jego wydanie do Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Starogardzie Gdańskim. Orzeczenie wydane przez zespół jest podstawowym dokumentem uprawniającym do korzystania z systemu wsparcia i pomocy społecznej. Wydane orzeczenia o uznaniu osoby za osobę niepełnosprawną dzielą się na orzeczenie o niepełnosprawności dla osób które nie ukończyły 16 roku życia oraz orzeczenie o stopniu niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz

zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, definiuje obowiązujące stopnie niepełnosprawności. Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej, lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mającą ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.⁵

Na podstawie danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Starogardzie Gdańskim wynika, iż dla osób powyżej 16 roku życia do 2019 roku nastąpił wzrost liczby wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności w porównaniu z rokiem 2016 (o 8,17%). Następnie nastąpił spadek w 2020 roku do 2675 wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności, co stanowi 2,18% więcej niż w roku 2016. Ilość orzeczeń dla osób, które nie ukończyły 16 rok życia z wahaniami w poszczególnych latach oraz wyraźnym spadkiem w roku 2019, w 2020 roku osiągnął poziom zbliżony do początku okresu objętego statystyką (o 2 orzeczenia więcej niż w roku 2016).

Wykres 4. Liczba wydanych orzeczeń przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w latach.

⁵ ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2021, poz. 573 ze zm.)

Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN.

W 2020 r. na terenie Polski występował Covid-19 co spowodowało zmiany w przepisach prawa w zakresie funkcjonowania Powiatowych Zespołów ds. Orzekania o Niepełnosprawności oraz przedłużenia ważności wydanych wcześniej orzeczeń. Dlatego statystyka z roku 2019 jest bardziej obiektywna, co do potrzeb mieszkańców powiatu w tym zakresie. Biorąc to pod uwagę rysuje się tendencja wyraźnie rosnąca dla osób powyżej 16 roku życia, co związane jest ściśle z wcześniej opisanymi tendencjami demograficznymi.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Starogardzie Gdańskim w 2020 roku było 304 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, co stanowiło 8,9 % ogólnej liczby osób bezrobotnych i zarejestrowanych. W ostatnim roku wśród zarejestrowanych osób niepełnosprawnych 46,7 % stanowiły kobiety, a 181 osób niepełnosprawnych zarejestrowanych podjęło pracę.

Tabela 6. Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w latach.

Kategoria / Rok	2016	2017	2018	2019	2020	Tendencja
Ogółem	413	287	287	291	304	-26,4%
Kobiety	207	137	136	146	142	-31,4%
Mężczyźni	205	150	151	145	162	-20,9%
Poszukujące pracy	18	23	42	38	31	+72,2%
Podjęło pracę	282	279	186	198	181	X

Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Starogardzie Gdańskim.

Obserwuje się większe zainteresowanie pracodawców tworzeniem miejsc pracy dla tej grupy osób wraz z rosnącymi możliwościami wsparcia. Jednak ta część osób, która pozostaje poza rynkiem pracy wymaga zindywidualizowanych form wsparcia. Mała aktywność zawodowa wynika z niskiej samooceny, niskich kwalifikacji zawodowych, niedostępny rynek pracy, lęk przed utratą posiadanych świadczeń. To główne przyczyny ciągle rosnącej liczby osób niepełnosprawnych bez pracy.

Brak tolerancji społecznej utrudnia osobom niepełnosprawnym nawiązywanie kontaktów społecznych, a poczucie odrzucenia i wycofania ogranicza podejmowanie podstawowych działań związanych z pokonywaniem różnorodnych barier. Tak więc uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym zależy nie tylko od nich samych, ale również od ich otoczenia. Pomimo podejmowania różnych działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, w dalszym ciągu odnotowuje się utrudniony dostęp tych osób do zatrudnienia, rehabilitacji, edukacji, wypoczynku. Wciąż istnieją bariery architektoniczne, urbanistyczne, komunikacyjne uniemożliwiające im pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Największe konsekwencje z tytułu opieki nad osobą niepełnosprawną ponosi rodzina, bowiem to głównie na niej spoczywa ciężar opieki, pielęgnacji, zaspokajania potrzeb socjalno-bytowych. W związku z tym zachodzi potrzeba zapewnienia tej grupie właściwych form wsparcia.

Zauważyć można pozytywne zmiany zachodzące w świadomości społecznej mieszkańców powiatu, większej otwartości na potrzeby tego środowiska, znajomości problemu i specyfiki niepełnosprawności. Tworzą się nowe oferty wsparcia dla dzieci i młodzieży, a także dla dorosłych niepełnosprawnych. Jednak w dalszym ciągu osoby ze specyficzną niepełnosprawnością napotykać na zbyt wiele przeszkód utrudniających im aktywność społeczną i zawodową. Podejmowane przez samorządy i organizacje pozarządowe działania na rzecz osób niepełnosprawnych, realizowane są głównie w zakresie ich rehabilitacji zawodowej i społecznej. Priorytetem jest aktywizacja społeczna osób niepełnosprawnych poprzez ograniczanie występujących barier, wyrównywanie szans, szczególnie na rynku pracy i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu tej grupy mieszkańców.

Szczegółowe dane dotyczące niepełnosprawności dostępne są w Programie działań na rzecz osób niepełnosprawnych z powiatu starogardzkiego na lata 2021-2027.

WYZWANIA

1. Rosnąca liczba osób wymagających wsparcia i pomocy z powodu niepełnosprawności.
2. Zakres potrzeb i możliwości niepełnosprawnych mieszkańców.
3. Zapobieganie pogarszaniu się stanu zdrowia mieszkańców powiatu.
4. Choroby cywilizacyjne dotykające mieszkańców powiatu.

2.2.3. Bezrobocie

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r.⁶ definiuje osobę bezrobotną jako nie zatrudnioną, nieprowadzącą działalności gospodarczej i nie wykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub w danej służbie albo innej pracy zarobkowej a jeżeli jest osobą niepełnosprawną zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w co najmniej połowie tego wymiaru czasu pracy. Ukończyła 18 lat i nie przekroczyła wieku emerytalnego, nie uczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub w szkole wyższej, gdzie studiuje na studiach niestacjonarnych. Zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy.

Rynek pracy kształtowany jest poprzez podaż pracy (ogół osób już pracujących bądź poszukujących zatrudnienia za określoną płacę) oraz popyt na pracę (czyli zgłaszane przez pracodawców zapotrzebowanie na pracę - liczba osób, którą pracodawcy gotowi są zatrudnić oferując określone wynagrodzenie).

Sytuacja, w której następuje zrównanie podaży pracy oraz popytu na pracę określa się mianem równowagi na rynku pracy. Oznacza one pełne zatrudnienie – czyli taki stan na

⁶ ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2021, poz. 1100 ze zm.)

rynku pracy, kiedy wszystkie osoby akceptujące określony poziom wynagrodzenia mogą znaleźć pracę. Brak równowagi na rynku pracy objawia się na dwa sposoby. W sytuacji, kiedy podaż pracy jest większa niż popyt na pracę, pojawia się zjawisko bezrobocia – część zdolnych do podjęcia pracy i poszukujących zatrudnienia osób nie znajduje posady pomimo akceptowania oferowanych na rynku pracy wynagrodzeń. Z kolei w sytuacji, kiedy popyt na pracę przewyższa podaż pracy, dochodzi do zjawiska nazywanego deficytem siły roboczej, niedoborem kadr lub niedoborem talentów – oferując określony poziom wynagrodzenia, część pracodawców nie może znaleźć pracowników posiadających wymagane kwalifikacje.

Zgodnie z danymi Lokalnej Bazy Danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. nastąpił spadek liczby rodzin z powiatu starogardzkiego, które skorzystały z pomocy społecznej w środowisku lokalnym z powodu bezrobocia. Jednak przyrównując statystykę z roku 2016 i 2020, którą przedstawia Tabela 7 można zauważyć tendencje wzrostową o 182 rodziny. Należy zwrócić uwagę, iż mimo wzrostu liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej świadczonej w środowisku lokalnym z powodu bezrobocia w badanym okresie, od 2017 roku można zauważyć systematyczny spadek liczby takich rodzin o 619 w roku 2020.

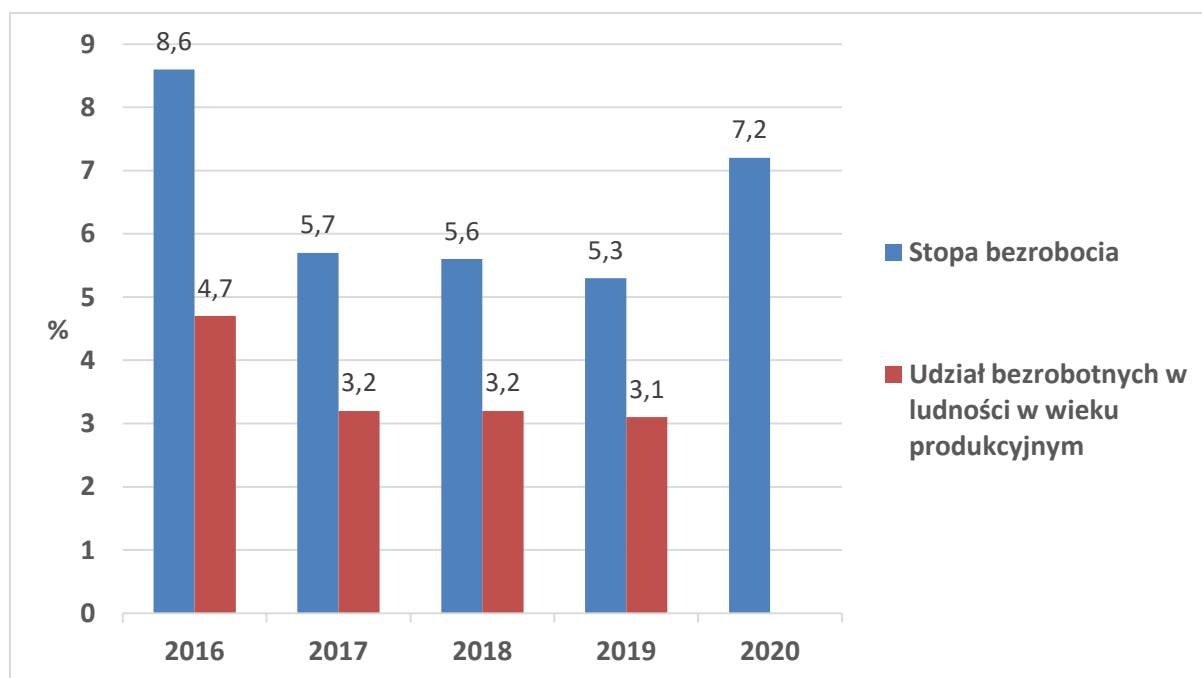
Tabela 7. Skala występowania problemu bezrobocia na terenie powiatu w latach.

Kategoria / Rok	2016	2017	2018	2019	2020	Tendencja
Ilość gospodarstw domowych, którym przyznano pomoc w ramach pomocy społecznej świadczonej w środowisku lokalnym z powodu bezrobocia	665	1466	1218	1039	847	+27,4%

Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu.

Obowiązująca w Polsce stopa bezrobocia jest wskaźnikiem określającym udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Na dotychczasową dobrą sytuację na rynku pracy w powiecie wpływ miał utrzymujący się wzrost gospodarczy oraz polityka regionalna stwarzająca

Wykres 5. Stopa bezrobocia i udział bezrobotnych w ludności powiatu w latach.

Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

korzystny klimat do rozwoju przedsiębiorczości. Powstające nowe miejsca pracy i duża liczba ofert zatrudnienia ukształtowały rynek pracownika, a wyzwaniem stało się zaspokojenie potrzeb kadrowych pracodawców. Obecnie w związku z Covid-19 sytuacja niektórych branż jest niestabilna co rzutuje na wyniki całej gospodarki i możliwości lokalnego rynku pracy. Na terenie powiatu starogardzkiego na koniec 2020 r. odnotowano stopę bezrobocia na poziomie 7,2%, która jest niższa niż w 2016 roku o 1,4%. Udział osób bezrobotnych w ogólnej ludności powiatu w wieku produkcyjnym w 2019 roku wynosił 3,1%.

Obecna sytuacja na rynku pracy w powiecie starogardzkim wymaga zwiększenia intensywności działań aktywizujących zawodowo niewykorzystanych rezerw zasobów kapitału ludzkiego takich jak: osoby młode, kobiety, osoby niepełnosprawne, osoby w wieku 50+, osoby długotrwale bezrobotne, czy z sektora rolnictwa. W przypadku występowania bezrobocia w rodzinie jej członkowie są zagrożeni zjawiskiem ubóstwa i co za tym idzie wykluczeniem społecznym. Rynek pracy wymaga znoszenia barier do podjęcia zatrudnienia przez osoby bezrobotne oraz dobrej współpracy instytucji rynku pracy z pracodawcami z wykorzystaniem podmiotów ekonomii społecznej, wzmacniających lokalny rynek pracy.

Szczegółowe dane dotyczące gospodarki oraz bezrobocia dostępne są w Programie promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy dla powiatu starogardzkiego na lata 2021-2027.

WYZWANIA

1. Rosnąca liczba gospodarstw domowych zagrożonych zjawiskiem bezrobocia.
2. Niwelowanie niedopasowań kwalifikacyjno-zawodowych na potrzeby rynku pracy.
3. Skuteczne doradztwo zawodowe, ukierunkowane szczególnie na młodzież w celu podejmowania świadomych wyborów dotyczących przyszłości zawodowej.
4. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo.

2.2.5. Inne obszary problemów społecznych

Opracowanie w zakresie innych obszarów problemów społecznych dotyczy problemów społecznych, które mimo że występują w mniejszej skali to również wymagają specjalnego podejścia w ich rozwiązywaniu. Należy pamiętać, że charakter pomocy społecznej udzielanej w środowisku lokalnym przez instytucje wiąże się ze udzielaniem świadczeń według ściśle określonych w przepisach regułami, kryteriami, ograniczeniami i możliwościami podmiotów udzielających pomocy. Brak oferty usług społecznych dopasowanych do występującego problemu prowadzi do małego zainteresowania mieszkańców w rozwiązywaniu problemu z udziałem podmiotów świadczących pomoc publiczną. Innym czynnikiem wpływającym na diagnozę jest wskaźnik świadczeń przyznawanych w formie pieniężnej (Wykres 1). Pokazuje to, że osoby ubiegające się o świadczenia z pomocy społecznej udzielane w środowisku lokalnym robią to w dużej mierze z powodów braku środków finansowych na utrzymanie swojego gospodarstwa domowego. Nie bez znaczenia jest również odbiór społeczny instytucji publicznych udzielających pomocy i oferta świadczonych przez nie usług, które często kojarzone są z ofertą dla uboższej części społeczeństwa oraz koniecznością współpracy w rozwiązywaniu problemu z pracownikami tych podmiotów. Nasuwa się wniosek, że z obecnej oferty pomocy w mniejszym zakresie korzystają osoby nie wymagające pomocy finansowej, które mimo kryzysu w funkcjonowaniu nie korzystają z oferty pomocy.

Tabela 8. Skala występowania wybranych problemów na terenie powiatu w latach.

Kategoria / Rok	2016	2017	2018	2019	2020	Tendencja
-----------------	------	------	------	------	------	-----------

Ilość gospodarstw domowych, którym przyznano pomoc w ramach pomocy społecznej świadczonej w środowisku lokalnym z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	399	646	561	534	279	-30,1%
z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa	290	668	597	534	419	+44,5%
z powodu alkoholizmu	161	502	416	388	230	+42,9%
z powodu narkomani	9	19	20	28	14	+55,5%
z powodu przemocy w rodzinie	55	56	52	51	31	-43,6%
z powodu trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego	39	83	69	61	42	+7,7%
z powodu bezdomności	86	187	187	157	116	+34,9%
Bezdomni w noclegowniach, domach i schroniskach dla bezdomnych	29	23	23	27	28	-3,5%
Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej organizowane przez powiat	152	159	156	169	192	+26,3%
Dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej	263	283	308	338	386	+46,8%
Podmioty instytucjonalnej pieczy zastępczej organizowane przez powiat	3	1	1	1	1	-33,3%
Dzieci umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej	34	27	28	27	33	-2,9%

Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu.

Analizując przedstawione w Tabeli 8 problemy społeczne, z powodów których ubiegano się o świadczenia pomocy społecznej udzielanych w środowisku lokalnym można zauważyć spadek ilości rodzin u których występuje bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz przemoc w rodzinie. Wyraźny wzrost występuje przy występowaniu potrzeby ochrony macierzyństwa, uzależnienia od alkoholu i bezdomności. Mimo małej skali wzrosła ilość rodzin borykających się z problemem narkomani i trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Skala powyższych zjawisk jest trudna do zdiagnozowania z powodu braku odpowiednich narzędzi badawczych, a ich występowanie często nie wiąże się z potrzebą korzystania z świadczenia pomocy publicznej.

Bezdomność jest jedną ze bardzo złożonych form wykluczenia społecznego. Dane statystyczne pokazują, że mimo zwiększenia liczby rodzin wskazujących występujący

problem bezdomności, liczba osób bezdomnych korzystających z świadczeń pomocy społecznej w formie noclegowni, domu i schroniska dla bezdomnych utrzymuje się na podobnym poziomie. Można wnioskować, iż udzielana pomoc osobom bezdomnym w ich środowisku lokalnym pozwala uniknąć osobom bezdomnym konieczności skorzystania z pomocy w formie zapewnienia schronienia.

Przedstawione w Tabeli 8 dane z zakresu pieczy zastępczej w badanym okresie, pokazują tendencje wzrostową tj. rosnący problem braku możliwości sprawowania opieki nad dziećmi przez ich rodziców i co za tym idzie konieczność zapewnienia dzieciom pieczy zastępczej. W stosunku do roku 2016 w 2020 r. o 26,3% wzrosła liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej organizowanych przez powiat starogardzki, o prawie połowę zwiększyła się ilość dzieci umieszczonych pod opieką rodziców zastępczych. Mimo spadku od 2016 r. liczby dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w 2020 r. liczba wynosi blisko tyle, ile na początku badanego okresu. Analiza Tabeli 8 pokazuje również dysproporcje między spadkiem rodzin korzystających z świadczeń pomocy społecznej w środowisku lokalnym z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawcze i w prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz wzrostem liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

Szczegółowe dane dotyczące problemu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz systemu pieczy zastępczej dostępne są w Powiatowym programie rozwoju pieczy zastępczej.

Tabela 9. Skala występowania problemu przemocy na terenie powiatu w latach.

Kategoria / Rok	2016	2017	2018	2019	2020	Tendencja
Liczba ofiar przemocy	212	292	203	281	160	-24,5%
Liczba podejrzewanych sprawców	132	177	131	183	156	+18,2%
Liczba podejrzewanych sprawców pod wpływem alkoholu	76	76	52	61	114	+50%

Opracowanie własne na podstawie danych KPP.

Dane statystyczne Komendy Powiatowej Policji w Starogardzie Gdańskim pokazują, iż w stosunku do 2016 roku w badanym okresie liczba ofiar przemocy spadła, mimo iż w poprzednich latach była znacząco wyższa i w 2019 roku była większa o 32,6%. Liczba podejrzewanych sprawców przemocy wzrosła w badanym okresie, ale największy wzrost w

stosunku do początku badanego okresu jest w liczbie podejrzewanych sprawców przemocy pod wpływem alkoholu, który w 2020 r. stanowili 73,08% ogółu. Skala zjawiska przemocy w rodzinie jest trudna do zdiagnozowania, gdyż problem często owiany jest tajemnicą i nie wychodzi poza miejsce zamieszkania osób, które dotyka to zjawisko lub środowisko lokalne, w którym żyją.

Szczegółowe dane dotyczące problemu przemocy dostępne są w Powiatowym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2019-2022.

Tabela 10. Skala występowania zjawiska uzależnienia na terenie powiatu w latach.

Kategoria / Rok	2016	2017	2018	2019	2020	Tendencja
Ilość zarejestrowanych osób uzależnionych od alkoholu	581	621	571	609	547	-5,9%
Ilość zarejestrowanych osób współuzależnionych od alkoholu	594	530	537	598	550	-7,4%
Ilość zarejestrowanych w Poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu dzieci i młodzieży	99	86	98	116	78	-21,2%
Ilość zarejestrowanych osób uzależnionych od środków odurzających	101	85	82	93	82	-18,8%
Ilość zarejestrowanych rodzin osób nadużywających środków odurzających	34	33	33	34	21	-38,2%

Dane Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień w Starogardzie Gdańskim.

Jak pokazują dane Raportu o stanie narkomani w Polsce najbardziej narażona na problem narkomani jest grupa „młodych dorosłych” czyli grupa w wieku od 15-34 lat. Problem z narkotykami najczęściej zaczyna się od inicjacji w grupie rówieśniczej podczas imprezy czy spotkania gdzie uzyskuje się substancje psychoaktywne od kolegi czy koleżanki.. Statystyka z Tabeli 10 pokazuje, że w badanym okresie nastąpiły spadki w ilości zarejestrowanych osób z powodu występowania uzależnienia od alkoholu oraz środków odurzających.⁷ W powiecie starogardzkim w proces przeciwdziałania uzależnieniom zaangażowane są organizacje pozarządowe, szkoły, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, jednak specjalistyczna pomoc osobom uzależnionym udzielana jest przez

⁷ Raport o stanie narkomani w Polsce 2019, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii

podmioty lecznicze i wsparcia psychologiczno-terapeutycznego, w tym Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień w Starogardzie Gdańskim (CZPiLU).

Według danych CZPiLU w 2020 roku najwięcej było zarejestrowanych osób współuzależnionych od alkoholu 43%, osób uzależnionych od alkoholu 42%. Wyraźnie mniej było osób uzależnionych od środków odurzających 6,4%, nieletnich korzystających z pomocy Poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu 6,1%. Niepokój powinno budzić zjawisko szczególnie dotykające młodzież, gdzie osoba sięga po alkohol w połączeniu z lekami lub innymi środkami. Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na ryzyko szkód zdrowotnych wzmacniane przez efekt możliwej interakcji między substancjami. Problematyczne stają się zjawiska związane z rozwojem technologicznym i cywilizacyjnym naszego społeczeństwa, który umożliwia nieznanym wcześniej dostęp i wykorzystanie mediów społecznościowych w codziennym życiu. Stwarza to pewne wyzwania w prawidłowym funkcjonowaniu komórek społecznych jak rodzina czy grupa rówieśnicza, ale także możliwości w wykorzystaniu nowoczesnych technologii w ofercie pomocy rozwiązywania problemów społecznych, z powodu wieku skierowanej głównie do młodzieży, w tym szczególnie działaniach profilaktycznych i kampaniach prewencyjnych. Innym występującym problemem społecznym jest hazard i uczestnictwo w grach, gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać. Według źródeł ok. 1% młodzieży może być zagrożonej hazardem problemowym.

Na wykluczenie społeczne najczęściej wpływa wiele czynników. Przyjmuje się, że istnieją grupy w większym stopniu narażone na marginalizację. Wśród tych grup wymienia się m.in. dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych, dzieci wychowujące się poza rodziną biologiczną, rodzice samotnie wychowujący dzieci, ofiary patologii życia rodzinnego, w tym przemocy w rodzinie, osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, osoby bezrobotne, bezdomne, osoby niepełnosprawne, osoby chore psychicznie lub chronicznie chore, samotne osoby starsze, osoby opuszczający zakłady karne, osoby należące do mniejszości etnicznych lub narodowych, osoby opuszczające zakłady karne oraz osoby uzależnione i ich rodziny.⁸

WYZWANIA

1. Poziom zaufania mieszkańców do podmiotów świadczących usługi społeczne.

⁸ „System pomocy rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym w Polsce”. Ekspertyza przygotowana w ramach projektu „EAPN Polska – razem na rzecz Europy Socjalnej”.

2. Złożoność sytuacji kryzysowej i występowanie więcej niż jednego problemu społecznego w gospodarstwie domowym.
3. Trwałość efektów konstruowanych działań profilaktycznych i prewencyjnych.
4. Dotarcie z ofertą usług pomocy społecznej do młodzieży.
5. Podnoszenie wiedzy i świadomości mieszkańców w zakresie problematyki zjawisk zagrażających wykluczeniem społecznym oraz aktywności obywatelskiej.

2.3. Analiza SWOT

Przeprowadzona diagnoza pozwoliła nie tylko poznać jakie problemy społeczne dotyczą społeczeństwo powiatu starogardzkiego, ale także określić, które z nich są najbardziej istotne i wymagają niezbędnej interwencji ze strony instytucji publicznych. Poniższa analiza została opracowana w celu rozpoznania potencjału jakim dysponuje powiat oraz ryzykiem jakie należy wziąć pod uwagę przy programowaniu i realizacji Strategii.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- doświadczenie jednostek powiatowych w współpracy z organizacjami pozarządowymi i instytucjami na różnych szczeblach	- brak szerokiej oferty pomocowych usług publicznych w społeczności lokalnej, szczególnie na terenach wiejskich
- doświadczenie jednostek powiatowych w realizacji projektów i programów finansowanych z środków zewnętrznych	- ograniczone zasoby na dostosowanie oferty usług społecznych do indywidualnych potrzeb mieszkańców
- funkcjonująca sieć podmiotów, szczególnie publicznych i organizacji pozarządowych działających na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	- ciągle mała świadomość społeczna w tematyce rozwiązywania problemów społecznych
- regulacje prawne i system usług publicznych kierowany do osób potrzebujących pomocy	- usługi społeczne świadczone głównie w formie zinstytucjonalizowanej, często organizowanej w znacznej odległości od środowiska lokalnego
- zasoby instytucjonalne i inwestycyjne (nieruchomości) samorządu powiatowego	- bariery w dostępności do publicznych usług społecznych, szczególnie dla osób starszych i niepełnosprawnych
- regulacje prawne i system usług publicznych przeciwdziałające problemom społecznym	- przewaga udzielanych niezbędnych świadczeń pieniężnych nad profilaktyką i świadczeniami niepieniężnymi
SZANSE	ZAGROŻENIA
- integracja działań organizacji pozarządowych i instytucji na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	- niedostateczny poziom współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi w zakresie przeciwdziałania problemom społecznym
- otwartość mieszkańców na inicjatywy działań w lokalnych środowiskach	- zwiększająca się liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- pozyskanie środków finansowych z różnych źródeł na działania na rzecz przeciwdziałania problemom społecznym przez samorządy i organizacje pozarządowe	- pogarszająca się kondycja finansowa mieszkańców powiatu
- rynek pracy wymagający aktywizowania nowych zasobów pracowników	- bezradność i brak chęci do zmian u osób zagrożonych zjawiskiem wykluczenia społecznego
- wzrost świadomości społecznej na temat przysługujących uprawnień i możliwości uzyskania pomocy	- spowolnienie gospodarcze spowodowane chorobami zakaźnymi

- wykorzystanie mediów w podejmowaniu tematyki problemów społecznych i możliwości ich rozwiązywania	- pojawianie się nowych zjawisk epidemicznych i środowiskowych, powodujących zwiększenie występowania problemów społecznych
- uatrakcyjnienie oferty świadczonych usług społecznych	- brak wystarczających środków finansowych na realizację szeroko dostępnych, wysokiej jakości usług społecznych
- aktywność społeczności lokalnej i wykorzystanie jej potencjału	- niedostateczny dostęp do usług zapobiegających lub ograniczających występujące problemy społeczne
- aktywność i rozwój ekonomiczny powiatu, w tym przedsiębiorstw i podmiotów ekonomii społecznej	- bierność społeczności lokalnej w stosunku do osób zagrożonych zjawiskiem wykluczenia społecznego i marginalizacji
- oferta usług społecznych świadczonych przez podmioty niepubliczne	- starzenie się populacji i pogarszanie się stanu zdrowia mieszkańców
- aktywność i rozwój ekonomiczny powiatu, w tym przedsiębiorstw i podmiotów ekonomii społecznej	- bierność społeczności lokalnej w stosunku do osób zagrożonych zjawiskiem wykluczenia społecznego i marginalizacji

3. Cele strategiczne i priorytetowe kierunki działań

Tylko poprzez wykorzystanie zasobów instytucjonalnych i kadrowych instytucji społecznych przy jednoczesnej postawie aktywności osób i rodzin zamieszkujących powiat starogardzki jesteśmy w stanie trwale poprawić jakość życia wszystkich jego mieszkańców, a także rozwiązać problemy społeczne dotyczące, w szczególności osoby najgorzej usytuowane, chroniąc ich tym samym przed ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Przy opracowaniu Strategii założono, że jej końcowym efektem będzie wskazanie kierunków działań dotyczących prowadzenia polityki społecznej przez władze powiatu starogardzkiego w taki sposób, aby osiągnąć maksymalne korzyści dla ogółu mieszkańców poprzez ograniczenie zjawisk, które w sposób negatywny oddziałują na sposób funkcjonowania wszystkich mieszkańców. Szczególnie skoncentrować się tu należy na problemach społecznych tych kategorii osób, które w szczególności uznać można jako zagrożone wykluczeniem społecznym.

CEL GŁÓWNY

Minimalizacja zjawisk zagrażających wykluczeniem społecznym i ubóstwem występujących wśród mieszkańców powiatu starogardzkiego poprzez zintensyfikowaną ofertę usług społecznych świadczonych na jego terenie.

CELE STRATEGICZNE

1. Wspieranie osób w kryzysie, dzieci z środowisk dysfunkcyjnych i ich rodzin przez dostępny oraz efektywny system wsparcia, pomocy środowiskowej i pieczy zastępczej.
2. Skuteczna aktywizacja zawodowa oraz prężna przedsiębiorczość.
3. Organizacja systemu usług społecznych umożliwiających osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom godne i aktywne uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym.
4. Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska na terenie powiatu starogardzkiego.
5. Rozwój zasobów systemu usług społecznych optymalnie dostosowanego do indywidualnych potrzeb i oczekiwań mieszkańców.

Tabela 11. Wskaźniki realizacji Strategii.

Wskaźniki	Wartość bazowa	Oczekiwana tendencja	Źródło danych
Liczba osób korzystających z świadczeń pomocy społecznej udzielanych w środowisku lokalnym	5589 (2020 r.)	spadek	GUS
Liczba przeprowadzonych szczegółowych diagnoz problemów społecznych	0 (2020 r.)	7	PCPR / PUP / Starostwo
Liczba programów i projektów realizujących cele Strategii	0 (2020 r.)	7	PCPR / PUP / Starostwo
Dane z monitoringu realizacji celów określonych w programach i projektach szczegółowych Strategii			

Zasadne jest, żeby realizacja Strategii była dostosowana do kierunków działań wytyczonych w strategiach, programach i projektach realizowanych w wymiarze

ponadlokalnym. Strategia powinna być spójna i czytana kontekście lokalnego środowiska, mikro i makro regionu, a także krajowym. Tylko w taki sposób można uzyskać efekt systemowego rozwiązania najważniejszych problemów, z wykorzystaniem środków zewnętrznych, a w szczególności środki z Unii Europejskiej. Wytyczne Strategii powiatu starogardzkiego są zgodne z takimi dokumentami jak:

1. Strategia Rozwoju Powiatu Starogardzkiego na lata 2021-2027
2. Wojewódzki Program Wyrównywania Szans Osób z Niepełnosprawnościami i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na rzecz Zatrudniania Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021-2030
3. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030
4. Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030
5. Regionalny Program Strategiczny w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej 2030
6. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
7. Regionalny Program Strategiczny w zakresie edukacji i kapitału społecznego 2030
8. Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2021-2030
9. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2030
oraz przyjętych przez Zarząd Województwa Pomorskiego projektów:
10. Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2030
11. Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2021-2030
12. Programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027

Priorytetowe kierunki działań realizujących cele strategiczne.**4. Sposób realizacji Strategii i ramy finansowe**

Realizacja Strategii w zakresie udzielania pomocy i wsparcia mieszkańcom powiatu jest w zakresie władz powiatu starogardzkiego, które działają za pomocą starostwa powiatowego i jednostek organizacyjnych powiatu. Głównymi realizatorami Strategii jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie i Powiatowego Urzędu Pracy w Starogardzie Gdańskim, których zadania są realizowane w rozpoznanych obszarach problemów społecznych występujących na terenie powiatu starogardzkiego. Osiągnięcie celów Strategii ma wzmocnić możliwości potencjału lokalnego środowiska aby ograniczyć zjawiska wymagające interwencyjnej pomocy instytucji publicznych.

Na priorytetowe dokumenty wykonawcze założeń Strategii składają się w szczególności:

- 1) Program promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy,

- 2) Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych,
- 3) Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- 4) Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- 5) Program ochrony zdrowia psychicznego,
- 6) Program rozwoju pieczy zastępczej,
- 7) inne programy i projekty realizowane w obszarach problemowych.

Planowość działań w sferze społecznej zakłada, że programy działań będą przyjmowane również w następnych latach tak, aby zapewnić ciągłość planowania strategicznego i realizację wytyczonych przez niniejszą Strategię celów. Realizacja założeń Strategii nie powinna być ograniczona jedynie do potrzeb określonych w przygotowanej Strategii. Wiele zagrożeń może wykraczać poza katalog przedstawiony w niniejszej Strategii, a realizacja dodatkowych wyzwań będzie uzupełnieniem tego dokumentu. Wyodrębnienie cząstkowych programów jest niezbędne w celu stworzenia i utrzymania odpowiednich warunków niezbędnych do pełnienia ról społecznych i samorealizacji. Najważniejsze, aby spójna i kompleksowa polityka społeczna powiatu starogardzkiego przyczyniała się do poprawy jakości życia mieszkańców, a tym samym rozwoju społecznego i ekonomicznego powiatu.

Realizowanie strategii powinno również polegać na szerokim partnerstwie z innymi podmiotami. Współdziałanie administracji publicznej z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Wdrażanie takich działań pozwoli wykorzystać szersze zasoby, w tym kadry, infrastrukturę i doświadczenie, a także dotrzeć do szerszej społeczności zagrożonych problemami społecznymi.

Strategia będzie realizowana z środków własnych powiatu starogardzkiego, który zgodnie z klasyfikacją budżetową w roku 2019 r. wydatkował 18 088 870,45 zł na pomoc społeczną (w tym 17 426 316,40 na prowadzenie domów pomocy społecznej), 6 274 476,40 zł na pozostałe zadania z zakresu polityki społecznej oraz 8 791 469,77 zł zadania dotyczące rodzin z powiatu starogardzkiego. W tym samym roku odnotowano dochody w powyższych działach kwalifikacji budżetowej w łącznej wysokości 23 879 183,37 zł. W celu realizacji celów strategii korzystać należy z dostępnych źródeł krajowych oraz zagranicznych, w tym

Unii Europejskiej.

5. Monitoring i ewaluacja

Monitoring realizacji założeń powyższego dokumentu jest w kompetencjach Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Starogardzie Gdańskim oraz pozostałych podmiotów realizujących Strategię, które w oparciu o weryfikację osiągniętych wskaźników w zakresie realizacji jej celów strategicznych oraz na podstawie monitorowania zakresu wykonania programów szczegółowych celów Strategii. Na podstawie działań monitorujących wykonanie Strategii i uzyskanych w ten sposób danych przeprowadzić będzie można ewaluacje zamierzonych działań strategicznych.

